

Ks. Mariusz Frukacz

Tygodnik Katolicki „Niedziela” - Częstochowa

ks.frukacz@gmail.com

Article submitted: 11.09.2025; accepted: 21.10.2025.

Tygodnik Katolicki „Niedziela” – zarys historii (1926 – 2025)

Catholic Weekly “Niedziela” – a historical outline (1926 – 2025)

Abstrakt: Dzieje *Tygodnika Katolickiego „Niedziela”* obejmują kilka etapów: 1926–39, 1945–53 i 1981–2025. Osobnym okresem jest czas stanu wojennego, kiedy to wydawanie *Niedzieli* zostało zawieszone na skutek decyzji władz komunistycznych na kilka miesięcy. Historia tygodnika to także dzieje Kościoła i naszej Ojczyzny. Do rozwoju tygodnika na przestrzeni 100 lat przyczyniali się redaktorzy naczelni: ks. Wojciech Mondry, ks. Stanisław Gałązka, ks. Antoni Marchewka, ks. Ireneusz Skubiś, Lidia Dudkiewicz i od 2019 r. ks. Jarosław Grabowski. Historia *Niedzieli* to także publicyści, niektórzy z nich, jak np. Antoni Gołubiew, Stefan Kisielewski, zapisali się na kartach historii Polski. Dzieje pisma to zmagania z trudnym okresem komunizmu w Polsce i czas przemian ustrojowych po 1989 r.

Słowa kluczowe: *Niedziela*, tygodnik katolicki, historia, komunizm, redaktor naczelny, ks. Wojciech Mondry, ks. Stanisław Gałązka, ks. Antoni Marchewka, ks. Ireneusz Skubiś, Lidia Dudkiewicz, ks. Jarosław Grabowski

Abstract: The history of Catholic Weekly “Niedziela” spans several periods: 1926–1939, 1945–1953, and 1981–2025. Another distinct period was the time of martial law. During these years, the publication of *Niedziela* was suspended for several months at the behest of the communist authorities. The history of this weekly newspaper is

also the history of the Church and our nation. Its development over the past 100 years has been shaped by its editors-in-chief: Fr. Wojciech Mondry, Fr. Stanisław Gałązka, Fr. Antoni Marchewka, Fr. Ireneusz Skubiś, Lidia Dudkiewicz, and, since 2019, Fr. Jarosław Grabowski. The history of the magazine also encompasses its columnists and authors, some of whom, such as Antoni Gołubiew and Stefan Kisielewski, played a significant role in Polish history. The newspaper's history is one of struggle during the hard years of communism in Poland and the times of political change after 1989.

Keywords: Niedziela, Catholic Weekly, history, editor-in-chief, Fr. Wojciech Mondry, Fr. Stanisław Gałązka, Fr. Antoni Marchewka, Fr. Ireneusz Skubiś, Lidia Dudkiewicz, Fr. Jarosław Grabowski

Wstęp

„Trzeba radować się i dziękować Bogu, że wierzący w Polsce biorą wasz tygodnik do ręki w poszukiwaniu Dobrej Nowiny i również, że znajdują na jego łamach miejsce dla wyrażenia swojej wiary i głębi ducha” – powiedział Jan Paweł II do redaktorów *Niedzieli* w Watykanie 29 czerwca 1996 r.¹ Te słowa wyrażają charyzmat *Niedzieli*, której pierwszy numer ukazał się z woli bp. Teodora Kubiny, pierwszego biskupa częstochowskiego, 4 kwietnia 1926 r. Od samego początku nasz tygodnik realizował program nakreślony przez bp. Teodora Kubinę w jego *Arcypasterskiej zachęcie*. Biskup napisał wówczas: „Idź, śmiało, *Niedzielo*, w imię Boże do ludu katolickiego! Zdobywaj sobie serca, przynosząc im ducha niedzielnego, światło niedzielne i ciepło niedzielne, i głosząc pokój Chrystusowy w Królestwie Chrystusowym. Idź z zaufaniem i radością, bo dobry lud katolicki tęskni za tobą i przyjmie cię ochotnie”². Program *Niedzieli* i jej charyzmat wiernie kontynuowali kolejni redaktorzy naczelni pisma: ks. Wojciech Mondry (1926-37), ks. Stanisław Gałązka (1937-39), ks. Antoni Marchewka (1945-53), ks. Ireneusz Skubiś (1981-2014), Lidia Dudkiewicz (2014-19). A obecny redaktor naczelny ks. Jarosław Grabowski, chociaż często mówi o *Niedzieli* jutra, to czyni to w wierności dziedzictwu swoich poprzedników³.

Lata 1926-1939

Niedziela w latach przed II wojną światową rozwijała się dynamicznie. W tym czasie była czasopismem diecezjalnym, stąd priorytet miały artykuły o treści reli-

¹ Jan Paweł II, *Przemówienie do Zespołu Redakcyjnego „Niedzieli” na 70-lecie Pisma „Niedziela”* (1996), nr 28, s. 1

² T. Kubina, *Arcypasterska zachęta*, „Niedziela” (1926) nr 1, s. 2.

³ Obszerne biogramy redaktorów naczelnych tygodnika: M. Frukacz, *Redaktorzy naczelni Tygodnika Katolickiego Niedziela w latach 1926-53*, [w:] *Almanach Częstochowy*, red. M. Batorek, J. Sętowski, Częstochowa 2011, s. 173-185.

gijnej. Obok nich drukowano także teksty poruszające sprawy społeczne, rolnicze, polityczne i literackie. W okresie, gdy redaktorem naczelnym pisma był ks. Wojciech Mondry, autorzy artykułów zamieszczanych na łamach *Niedzieli* rekrutowali się z różnych środowisk społecznych. Przede wszystkim dominowały osoby duchowne. Swoje materiały drukowali niejednokrotnie biskupi polscy: Stanisław Adamski, Stanisław Gall, August Hlond, Teodor Kubina, Arkadiusz Lisiecki, Stanisław Łukomski, Stanisław Okoniewski i Henryk Przeździecki. Ponadto gros autorów stanowili księża z diecezji częstochowskiej, najczęściej pisali: ks. Stanisław Bilski, ks. Franciszek Gryglewicz, ks. Wojciech Koźlicki, ks. Stanisław Kuraś, ks. Antoni Marchewka, ks. Wojciech Mondry i ks. Stanisław Ufniański. Znaczną aktywność pisarską wykazywali alumni częstochowskiego Wyższego Seminarium Duchownego. Spoza diecezji warto wymienić: ks. Józefa Kruszyńskiego (rektora KUL), o. Alfons Jędrzejewskiego (paulina), o. Piusa Przeździeckiego (generała paulinów), o. Jana Urbana (jezuitę) i o. Konstantego Żółkiewicza (dominikanina). Współpracę z *Niedzielą* nawiązali także znani w środowisku pisarskim autorzy: Elża Burhardówna, Maria Czeska-Mączyńska, Grzegorz de Navarra-Dembski, Władysław Kościński i Stanisława Siemińska. Według statystyki w latach 1926-37 do tygodnika pisało rocznie 40-50 autorów⁴.

W 1937 r. redaktorem naczelnym został ks. Stanisław Gałązka. Od samego początku swej pracy w *Niedzieli* zamierzał nieco zmodyfikować profil czasopisma. Z czasem coraz więcej miejsca poświęcano zagadnieniom społecznym i politycznym, co nie było niczym nadzwyczajnym w panującej wówczas atmosferze zagrożenia wojennego. Dominowała jednak tematyka religijna i ta dotycząca Akcji Katolickiej. W tym okresie swoje teksty drukowali: bp Teodor Kubina i abp Bolesław Twardowski, ks. Franciszek Gryglewicz i ks. Stanisław Ufniański⁵. W latach 1928-37 wydawane były: *Kalendarz Jasnogórski*, *Niedziela dla Dzieci* oraz wiele dodatków parafialnych⁶. Ostatni numer ukazał się 3 września 1939 r.

Okres powojenny

Bardzo trudnym czasem była II wojna światowa. Wydawanie *Niedzieli* zostało zawieszone przez niemieckiego okupanta. Jednak czytelnicy *Niedzieli* czekali na jej powrót. Pomogło w tym na pewno zaangażowanie takich osób, jak Zofia Kossak-Szczucka⁷, która będąc w Częstochowie, po upadku Powstania Warszawskiego, starała się wraz z bp. Kubiną i ks. Marchewką o to, by wydawanie *Niedzieli* zostało

⁴ J. Kapuściński, *Tygodnik Katolicki Niedziela w latach 1926-39*, „Niedziela Częstochowska” (2012) nr 46, s. 4-5.

⁵ Tamże, s. 4.

⁶ W. Iwańczak, *Przedwojenna historia tytułu prasowego „Niedziela”*. Prawica.net, 16 marca 2013. [dostęp 2014-07-19].

⁷ M. Frukacz, *Zofia Kossak i „Niedziela”* [w:] *Nowe ślady. Zofia Kossak odkryta w Częstochowie*, red. L. Dudkiewicz, Częstochowa 2019, s. 67-83.

wznowione. Ten powrót w 1945 r. nie był jednak łatwy. *Niedziela* i ks. Marchewka musieli zmierzyć się z trudną sytuacją w PRL. Władze komunistyczne utrudniały wydawanie pism katolickich, zaczęły ograniczać prenumeratę i nakład papieru. 8 sierpnia 1952 r. „Ruch” ograniczył prenumeratę *Niedzieli* do prenumeraty indywidualnej, a 15 marca 1953 r. ukazał się ostatni numer tygodnika. Siłą naszego pisma okazała się wierność jego czytelników i ludzi Kościoła. Przez długie lata, począwszy od 1953 r., władze komunistyczne nie odpowiadały pozytywnie na pisma Kurii Diecezjalnej, bp. Zdzisława Golińskiego, pisma ks. Marchewki, interwencje Prymasa Tysiąclecia kard. Stefana Wyszyńskiego. *Niedziela* nie mogła ukazywać się aż do 1981 r. Z ogromnym rozgoryczeniem napisał ks. Marchewka w swoich *Wspomnieniach*:

„Od chwili złożenia tego memoriału (chodzi o memoriał z 30 października 1957 r., który przedłożyła grupa posłów) na ręce Marszałka Sejmu upłynęło przeszło pół roku bez żadnej odpowiedzi. W międzyczasie od dawnych prenumeratorów i czytelników naszego tygodnika stale napływały do redakcji zapytania, kiedy nareszcie otrzymają znowu *Niedzielę*? Dla pełnej prawdy historii starań o wznowienie wydawania *Niedzieli* po owym październiku 1956 r. należy podkreślić i ten fakt, że obok starań Zespołu Redakcyjnego interweniowali w tej sprawie: JE Ks. Kardynał Stefan Wyszyński, Prymas Polski oraz Episkopat Polski przez swoich delegatów w Komisji Wspólnej. Niestety, rząd Polski Ludowej nadal trwał w swoim uporze i nie dawał nam zezwolenia na reaktywowanie Tygodnika Katolickiego *Niedziela*. Pozostawiając więc tę sprawę w rękach Boga, wierzymy, że nadejdzie kiedyś dzień sprawiedliwości i wolności, a wtedy na nowo wskrzeszona *Niedziela* będzie służyła sprawie Bożej ku pożytkowi zbawiennemu społeczeństwa katolickiego w Polsce⁸”.

***Niedziela* w latach 1981-2025**

Kiedy 15 marca 1953 r. ukazał się ostatni numer *Niedzieli*, zamkniętej przez władze komunistyczne PRL-u, rozpoczął się okres zmagania o przywrócenie wydawania tygodnika. Pragnienie ks. Marchewki ziściło się w 1981 r. Jednak do tego dnia wiodła długa droga zmagania z władzami komunistycznymi.

O przywrócenie *Niedzieli* zabiegano od momentu ukazania się ostatniego jej numeru. 8 maja 1953 r. Episkopat Polski pod przewodnictwem prymasa Stefana Wyszyńskiego przygotował memoriał do rządu PRL *Non possumus*, w którym bardzo zdecydowanie zaprotestował przeciwko niszczeniu przez władze PRL prasy katolickiej i wydawnictw katolickich. Już 16 maja 1953 r. z polecenia bp. Zdzisława Golińskiego, drugiego biskupa częstochowskiego, Kuria Diecezjalna w Częstochowie wystosowała pismo w sprawie *Niedzieli* do Rady Państwa. Po październiku 1956 r. z interwencjami do władz państwowych w sprawie przywrócenia wydawania pisma

⁸ A. Marchewka, *Nadejdzie kiedyś dzień wolności. Wspomnienia*, Częstochowa 2008, s. 112.

zwracał się prymas Polski kard. Stefan Wyszyński. Z kolei 9 listopada 1956 r. w sprawie reaktywowania druku *Niedzieli* ks. Marchewka skierował pismo do Głównego Urzędu Kontroli Prasy w Warszawie. W tym samym okresie zespół redakcji *Niedzieli* wystosował memoriał do Centralnego Urzędu Wydawnictw oraz do ministra Jerzego Sztachelskiego, dyrektora Urzędu ds. Wyznań. Warto również odnotować fakt, że 14 stycznia 1957 r. odbyła się rozmowa prymasa Polski Stefana Wyszyńskiego w gmachu Urzędu Rady Ministrów z premierem rządu PRL Józefem Cyrankiewiczem w sprawie złagodzenia cenzury wobec pism katolickich. W rozmowie prymas poruszył sprawę wznowienia wydawania *Niedzieli*. W następnych latach prymas Wyszyński powracał wielokrotnie do sprawy prasy katolickiej, m.in. w rozmowach z Władysławem Gomułą. 9 kwietnia 1957 r. miała miejsce interpelacja posła Antoniego Gładysza (poseł niezależny po wystąpieniu z koła poselskiego ZNAK) w Sejmie w sprawie *Niedzieli*. Ponadto 3 października 1957 r. poseł Gładysz skierował pismo w tej sprawie do I Sekretarza KC PZPR Władysława Gomułki.

Nowy okres zmagania o reaktywację publikowania *Niedzieli* rozpoczął się wraz z objęciem rządów w diecezji częstochowskiej przez bp. Stefana Barełę w 1964 r. Warto przypomnieć, że w latach 70. ubiegłego stulecia, za czasów rządów ekipy Edwarda Gierka, zbierane były w Częstochowie i w Zagłębiu podpisy pod petycją o reaktywowanie *Niedzieli*. 12 maja 1977 r. Kuria Diecezjalna wystosowała pismo w sprawie tygodnika do Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. 31 grudnia 1977 r. bp Stefan Bareła zwrócił się z pismem do ministra Kazimierza Kąkola, dyrektora Urzędu ds. Wyznań w sprawie reaktywowania druku *Niedzieli*.

Szczególny moment w staraniach o wznowienie wydawania *Niedzieli* nastąpił wraz z rozpoczęciem pontyfikatu Jana Pawła II w 1978 r. i powstaniem „Solidarności” w sierpniu 1980 r. Już 12 listopada 1978 r. w Duszpasterstwie Akademickim w *Piwnicy* zostaje wydany pierwszy numer *Monitora Kościelnego* (serwis informacyjny na podstawie audycji radiowych polskiej sekcji Radia Watykańskiego). Zespół redakcyjny stanowili wtedy: redaktor odpowiedzialny ks. dr Ireneusz Skubiś, współredagujący: Zofia Chwalba, Włodzimierz Chwalba, Lidia Dudkiewicz, Irena Makowicz, Danuta Nowak, Danuta Wiśnicka. Ostatni numer *Monitora Kościelnego* ukazuje się 1 marca 1981 r. – wydano 120 numerów. Dnia 23 stycznia 1979 r. bp Stefan Bareła wystosował list do premiera Piotra Jaroszewicza w sprawie *Niedzieli*. Do premiera Jaroszewicza w tej sprawie zwrócili się 30 stycznia 1979 r. również księża diekani diecezji częstochowskiej.

Kiedy w sierpniu 1980 r. na wybrzeżu wybuchły strajki i powstała „Solidarność”, bp Stefan Bareła podjął kolejne starania o reaktywowanie wydawania *Niedzieli*. Delegatem biskupa do rozmów w Warszawie został ks. dr Ireneusz Skubiś. 10 września 1980 r. bp Stefan Bareła wystosował pismo do Zygmunta Najdowskiego, ówczesnego ministra kultury i sztuki, oraz do ministra ds. wyznań, Jerzego Kuberskiego, by poparli starania diecezji o reaktywowanie tygodnika. W starania księdza

biskupa włączył się również poseł z Polskiego Związku Katolicko-Społecznego Rudolf Buchała. Przeprowadził on z upoważnienia bp. Bareły rozmowę z ministrem Kuberskim, przekazując szczegółowe postulaty w sprawie *Niedzieli*. W rozmowie tej została potwierdzona generalna zgoda na wznowienie wydawania pisma. Ważną postacią okazał się tu Jerzy Ozdowski. Ks. Skubiś po latach wspominał:

„Bp S. Bareła znał prof. J. Ozdowskiego jeszcze ze swoich czasów lubelskich. Postanowił napisać do niego list z prośbą o zainteresowanie się sprawą. Prof. J. Ozdowski przyjął mnie bardzo życzliwie i obiecał, że zrobi wszystko, aby pomóc w reaktywowaniu tygodnika. Dało się zauważyć, że prof. J. Ozdowskiemu zależało, by *Niedziela* powróciła, ale już jako pismo ogólnopolskie. 10 marca 1981 r. nadeszła decyzja (datowana 5 marca 1981 r.) Prezesa Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk, zezwalająca Kurii Diecezjalnej w Częstochowie na wydawanie drukiem tygodnika *Niedziela* w nakładzie 100 tys. egzemplarzy, objętości 8 stron. Przydzielono nam też drukarnię: Zakłady Graficzne w Opolu”⁹.

Pierwszy numer reaktywowanej *Niedzieli* ukazał się 7 czerwca 1981 r. Redaktorem naczelnym został ks. Ireneusz Skubiś. *Niedziela* zamieściła w swoim pierwszym numerze *Słowo* Prymasa Wyszyńskiego z racji wznowienia tygodnika, w którym kard. Wyszyński napisał m.in. „Ufamy, że bolesne ograniczenia pracy Kościoła w przeszłości minęły. Wydawnictwo *Niedziela* pragnie wrócić do szerzenia i pogłębiania eklezjalnej teologii maryjnej. Duchowość Maryjną chce uczynić niejako specjalnością tego pisma, które ma podjąć pracę w wybitnie Maryjnej diecezji Częstochowskiej”¹⁰. Numer otwierał artykuł Stefana Kisielewskiego poświęcony zmarłemu 28 maja 1981 r. Prymasowi Tysiąclecia. *Niedziela* zamieściła list biskupa częstochowskiego Stefana Bareły do redakcji oraz słowo metropolity krakowskiego kard. Franciszka Macharskiego, a także pismo z Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej, w którym Ojciec Święty Jan Paweł II wyraża radość ze wznowienia *Niedzieli* i udziela Błogosławieństwa Apostolskiego czytelnikom i redakcji. Zespół redakcyjny tworzyli: ks. Ludwik Warzybok, ks. Ksawery Sokołowski, o. Jerzy Tomziński, ks. Józef Życiński, a także osoby związane z *Monitorem Kościelnym* i Duszpasterstwem Akademickim *Piwnica*. Do osób, które włączyły się bezpośrednio w pracę *Niedzieli* należy zaliczyć: Irenę Makowicz, Lidie Dudkiewicz, Marię i Adama Banaszkiewiczów, Anitę Szamocką, Helenę Orpych, Marię Stypułkowską, Mirona Kołakowskiego, Krzysztofa Wielguta¹¹.

⁹ *Jesteśmy orędownikami Dobrej Nowiny*. Z ks. inf. Ireneuszem Skubisiem – redaktorem naczelnym Tygodnika Katolickiego *Niedziela* rozmawiają Katarzyna Woynarowska i Karol Klauza, [w:] *Czas milczenia i czas mówienia. 75 lat Tygodnika Katolickiego „Niedziela” – Księga Jubileuszowa*, red. K. Woynarowska, Częstochowa 2001, s. 48-71.

¹⁰ „Niedziela” 24 (1981) nr 1, s. 1.

¹¹ Szczegółowy opis okresu 1981-2016: M. Frukacz, *Od „Solidarności” ku współczesności*, [w:] *Niedziela Tygodnik Katolicki. 90 lat dla nieba i dla chleba, 1926-2016*, red. L. Dudkiewicz, K. Woynarowska, Częstochowa 2017, s. 216-228; Tamże, *Kalendarium 1926-2017*, [oprac. M. Frukacz],

W 1991 r. został powołany Apostolski Ruch Przyjaciół *Niedzieli*. Ksiądz Ireneusz Skubiś, rozumiejąc znaczenie tematyki diecezjalnej i regionalnej, na łamach *Niedzieli* podjął w tym okresie decyzję o wydawaniu edycji diecezjalnych tygodnika. W latach 90. pojawia się również nowa forma działalności wydawniczej przy tygodniku. W 1993 r. ukazuje się pierwsza książka z serii Biblioteka „Niedzieli”. Uzupełnieniem tej formy wydawniczej były *Zeszyty Niedzieli*, ukazujące się od 1996 r. Publikowana jest także *Niedziela Akademicka*. W marcu 1993 r. ukazał się także pierwszy numer *Mojego Pisma Tęcza*. Pismo wydawane przy współpracy Fleurus Presse (*Mon journal arc en ciel*).

Koniec lat 90. XX wieku i początek XXI wieku przyniosły rozwój *Niedzieli* jako instytucji multimedialnej. W 1995 r. zostało otwarte studio radiowe *Niedzieli*. 9 lutego 1997 r. ukazuje się pierwsze wydanie internetowe *Niedzieli*. Rok 1998 to początki studia telewizyjnego *Niedzieli*. Tygodnik nawiązuje współpracę z telewizyjnym turniejem wiedzy religijnej *Salomon*. W 1999 r. – nakładem *Niedzieli* wydane zostały kasety video *Jan Paweł II i Ojczyzna* – dar Tygodnika Katolickiego *Niedziela* dla Ojca Świętego z okazji 20-lecia Pontyfikatu: *Oto ja, Poślij mnie...!* (o pielgrzymce ogólnopolskiej kleryków na Jasną Górę). A we wrześniu 2000 r. rozpoczęło działalność profesjonalne studio telewizyjne *Niedzieli*. Jeszcze wcześniej w styczniu 1999 r. abp Stanisław Nowak poświęcił nowy gmach Tygodnika Katolickiego *Niedziela* (budynek C). Otwarte zostało nowe studio radiowe *Niedzieli*. A w kwietniu 1999 r. zaczął funkcjonować serwer internetowy.

Okres, kiedy redaktorem naczelnym tygodnika była Lidia Dudkiewicz (2014-19), a także obecnie, kiedy redaktorem naczelnym jest ks. dr Jarosław Grabowski (od 2019 r.) – to czas zmian w kierunku nowej szaty graficznej i pojawienia się nowych publicystów. Ten okres wymaga jeszcze szczegółowego opracowania.

Bibliografia

- Frukacz M., *Od „Solidarności” ku współczesności*, [w:] *Niedziela Tygodnik Katolicki. 90 lat dla nieba i dla chleba, 1926-2016*, red. L. Dudkiewicz, K. Woynarowska, Częstochowa 2017, s. 216-228.
- Frukacz M., *Redaktorzy naczelni Tygodnika Katolickiego Niedziela w latach 1926-53*, [w:] *Almanach Częstochowy*, red. M. Batorek, J. Sętowski, Częstochowa 2011, s. 173-185.
- Frukacz M., *Zofia Kossak i „Niedziela”*, [w:] *Nowe ślady. Zofia Kossak odkryta w Częstochowie*, red. L. Dudkiewicz, Częstochowa 2019, s. 67-83.
- Iwańczak W., *Przedwojenna historia tytułu prasowego „Niedziela”*. Prawica.net, 16 marca 2013 [dostęp 19.07.2014].

- Jesteśmy orędownikami Dobrej Nowiny*. Z ks. inf. Ireneuszem Skubisiem – redaktorem naczelnym Tygodnika Katolickiego *Niedziela* rozmawiają Katarzyna Woynarowska i Karol Klauza, [w:] *Czas milczenia i czas mówienia. 75 lat Tygodnika Katolickiego „Niedziela” – Księga Jubileuszowa*, red. K. Woynarowska, Częstochowa 2001, s. 48-71.
- Kalendarium 1926-2017*, oprac. M. Frukacz, [w:] *Niedziela Tygodnik Katolicki. 90 lat dla nieba i dla chleba, 1926-2016*, red. L. Dudkiewicz, K. Woynarowska, Częstochowa 2017, s. 374-414.
- Kapuściński J., *Tygodnik Katolicki Niedziela w latach 1926-39*, „Niedziela Częstochowska” (2012) nr 46, s. 4-5.
- Marchewka A., *Nadejdzie kiedyś dzień wolności. Wspomnienia*, Częstochowa 2008.